

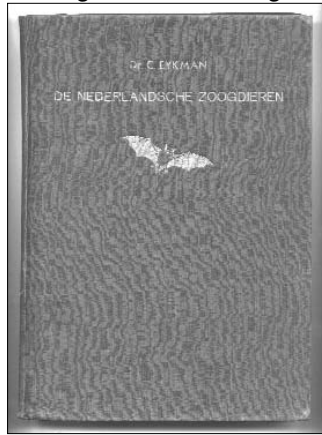
De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam deel 6 De collectie groeit

door
J.G.B. Nieuwenhuis

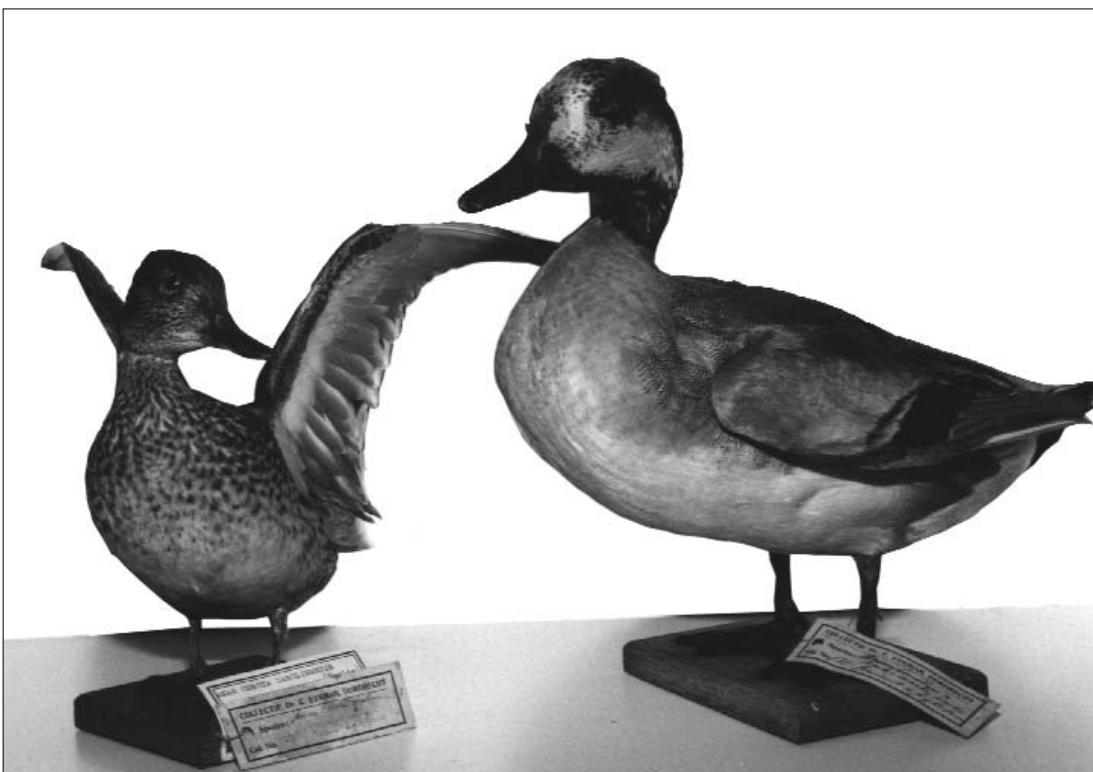
Op 6 februari 1936 gaf dr A.B. van Deinse een verzameling walvisachtigen in bruikleen. Naar aanleiding hiervan werd een potvistentoonstelling gehouden. In juni van hetzelfde jaar kocht notaris Lambert door bemiddeling van de bekende geoloog P. van der Lijn een collectie gesteenten en fossielen van de weduwe van Jac. Kleber te Amersfoort en schonk deze aan het museum. Hiermee werd de grondslag gelegd voor een toekomstige geologische afdeling. Van der Lijn werd verzocht deze in te richten. In de zomer van 1937 was de nieuwe afdeling gereed. Deze gaf een goed beeld van wat 'de bovenste meter' van de Nederlandse bodem betekent, te weten klei-, zand- en veenmonsters uit allerlei streken, de oudere gronden met hun mineralen en zwerfstenen uit het diluvium. Prachtige stukken lagen in de afdeling vor-

ming en omvorming van de gesteenten; in klein bestek zagen we hier hoe uit graniet een verweringsbodem ontstond, welke invloed water- en ijs-transport op de gesteenten hadden en welke veranderingen zich in de gesteenten voltrokken. Het systeem van de geologische perioden was in een afzonderlijke vitrine op originele wijze uitgebeeld. Een en ander was voorzien van foto's en kaartjes. Helaas was een boorprofiel van Rotterdam niet doorgegaan. Op 22 september werd de geologische collectie van L.B. Bos te Noordbergum ter verkoop aangeboden voor een bedrag van f 600,-. Van der Lijn ontraadde dit, aangezien de eigenlijke collectie Bos zich in het Natuurhistorisch Museum te

Enschede bevond. Of zoals Van der Lijn placht te zeggen: 'Pour avoir une bonne collection, il faut jeter sept fois la collection par la fenêtre'.

Eykman's 'De Nederlandse Zoogdieren' in 1937 uitgegeven door het Natuurhistorisch Museum Rotterdam.

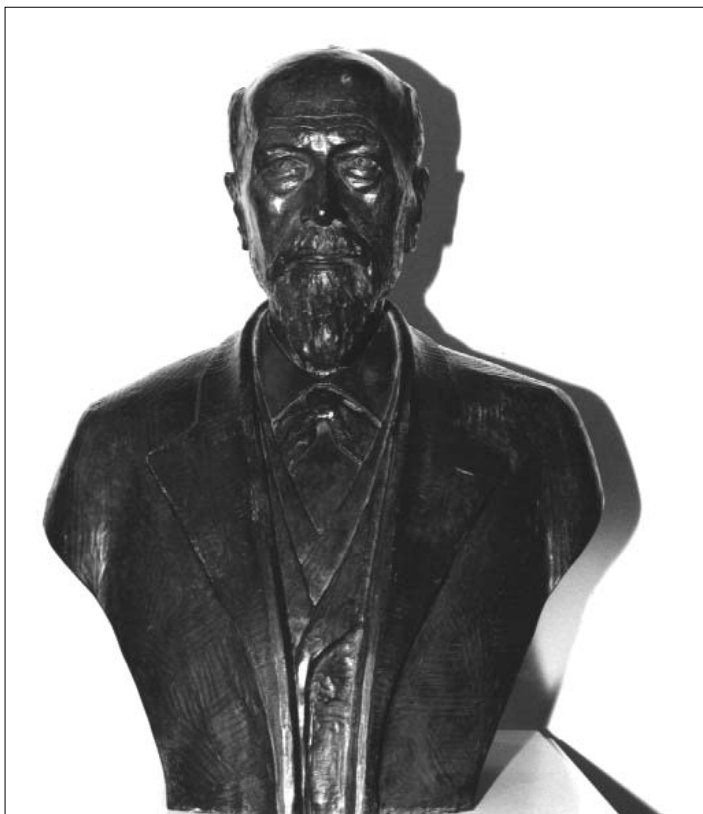

Eenden uit de Collectie Eykman: (links) Amerikaanse wintertaling (*Anas crecca carolinensis*) verzameld op het eiland Rozenburg, 19 september 1930 [NMR 791] en (rechts) kruising tussen smient en pijlstaart (*Anas penelope* x *Anas aquata*) afkomstig van Sint-Philipsland, maart 1920 [NMR 139].

(foto: Kees Moeliker)

Tienjarig bestaan

In 1937 bestond de vereniging tien jaar en dit moest vanzelfsprekend herdacht worden. Besloten werd tot het uitgeven van een werk over de Nederlandse zoogdieren, over welke belangrijke diergroep sinds Schlegel's werk uit 1862 niets meer was verschenen. Men vond dr C. Eykman te Dordrecht bereid dit werk samen te stellen en daarvoor de tekst en de illustraties te leveren; hij slaagde daarin op voortreffelijke wijze. Het eerste deel verscheen op 11 mei 1937 en enkele maanden later kon deel 2 worden uitgegeven. Over de financiering van het geheel ontstonden problemen, want door een misverstand werd van dr Eykman verwacht, dat hij de uitgave van het tweede deel zelf geheel zou bekostigen en indien het werk uitverkocht was, zou de winst gelijkelijk worden verdeeld. Nu was de museumvereniging noch dr Eykman in staat een bedrag van ruim duizend gulden op te brengen, maar gelukkig loste notaris Lambert de moeilijkheid voorlopig op door de kosten voor het tweede deel voor zijn rekening te nemen, op voorwaarde dat Eykman een gelijkwaardig bedrag aan vogels uit zijn verzameling aan het museum wilde afstaan. Aldus geschiedde en in vier zendingen kwamen de vogels in het museum. De Collectie Eykman vormt nog steeds een belangrijk onderdeel van de vogelcollectie. Met name de reeks hybriden van inheemse eendsoorten zijn een uniek bezit. Veel later, na de oorlog, claimde Eykman een deel van de winst, doch deze was gering, slechts f 341,75, aangezien een groot aantal recensie- en presentexemplaren werden weggegeven. Daarnaast konden de leden van de vereniging de publicatie tegen

een lagere prijs aanschaffen en ook ging het met de verkoop niet best, zodat de boekhandel moest worden ingeschakeld, waardoor de gelijke uitkomst sterk werd beïnvloed door een handelskorting van 30 %.

Het bronzen borstbeeld van P. Haverhorst heeft nog steeds een ereplaats in de hal van het museum.

(foto: Kees Moeliker)

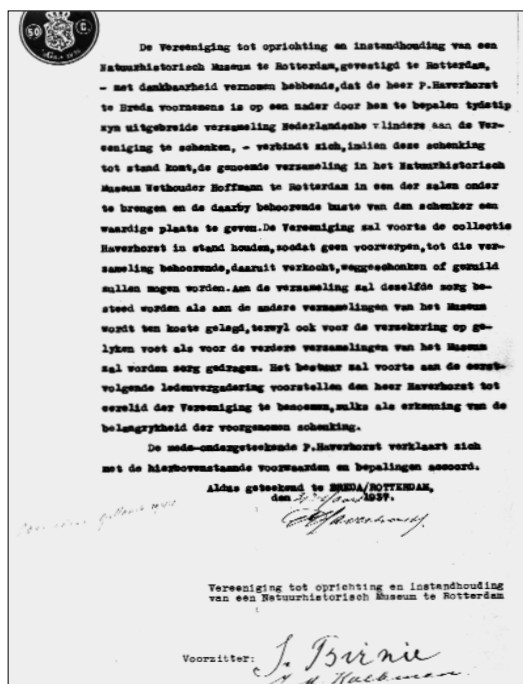
Haverhorst

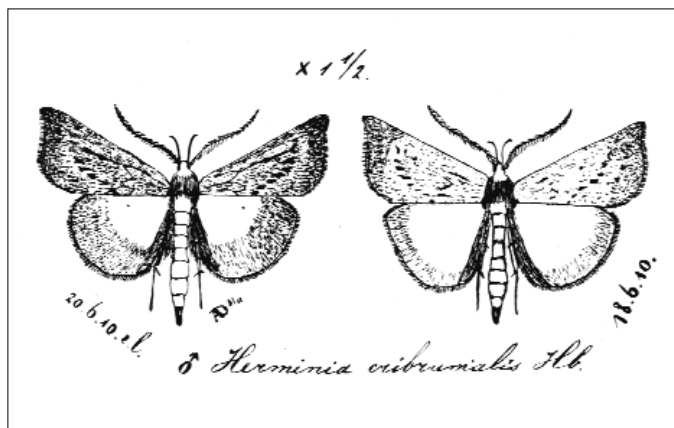
Tijdens het jubileumjaar ontving het museum vele schenkingen. De belangrijkste aanwinst was de prachtige verzameling Nederlandse vlinders van P. Haverhorst te Breda vergezeld van zijn borstbeeld alsmede een zending wespennesten. Haverhorst was hoofd van de lagere school aan de Schiedamsesingel en besteedde zijn vrije tijd aan entomologische onderzoeken, niet alleen over vlinders doch ook over vliesvleugelen. Zijn resultaten publiceerde hij in het tijdschrift 'De Levende Natuur' en in enkele andere bladen. Wat zijn borstbeeld betrof, had, volgens Landsman, een oud-leerling van hem uit erkentelijkheid voor ontvangen lessen, hem zijn borstbeeld in klei geschenken. Met het oog op de breekbaarheid had Haverhorst dit beeld te Gent in brons laten gieten en aan zijn verzameling toegevoegd om te voorkomen, dat na zijn dood het beeld bij een opkoper terecht kwam. Hij was dus niet geheel van ijdelheid ontbloot.

3634 bezoekers

Voorts ontving men van A. Dulfer te Numansdorp diens gehele verzameling Nederlandse vlinders. De collectie Nederlandse schelpen werd opnieuw gedetermineerd en aan-

Schenkingsovereenkomst tussen P. Haverhorst en het museum.

gehouden, bijeengebracht door leden van de Nederlands Natuurhistorische Vereniging en de Nederlandse jeugdbond voor Natuurstudie. 3634 personen bezochten het museum in 1937, waaronder 782 scholieren. Op 31 december bedroeg het aantal leden 140, maar de jaarvergadering werd matig bezocht; men telde slechts 12 deelnemers. In 1938 werd Haverhorst tot erelid benoemd vanwege zijn belangrijke schenking.

Motjes uit de Collectie Dulfer. (illustratie: A. Dulfer)

gevuld door L.P. Pouderoyen, die de zeer kleine soorten voorzag van door hem in natuurlijke kleuren getekend afbeeldingen in tien- tot twintigmalige vergrotingen. De verzameling bijen en wespen, bijeengebracht door J.P. van Lith werd ook dit jaar door hem vermeerderd met vele soorten, waaronder zeer zeldzame. Van het Natuurhistorisch Genootschap te Maastricht ontving het museum enige zeldzame bijen en wespen ten geschenke, waaronder twee nieuwe soorten, circa 50 jaar geleden door pater Wasmann verzameld. Ook ontving men materiaal van dr H. Teunissen te Voorburg, zodat de collectie Hymenoptera toen 410 soorten bevatte. Ook werd een begin gemaakt met een verzameling schietmotten (Trichoptera), grotendeels ontvangen van F.C.J. Fischer. Op 18 oktober werd een goed bezochte paddenstoelententoonstelling

Zwerfstenen

De geologische afdeling werd verrijkt met een collectie zwerfstenen en fossielen, mede doordat Van der Lijn een reis naar Drenthe maakte om voor f 200,- zwerfstenen te kopen. Deze afdeling was de laatste jaren zo uitgebreid, dat het onmogelijk werd al het belangrijke en waardevolle materiaal dat aanwezig was, behoorlijk onder te brengen en tentoon te stellen. Er zou dan ook gestreefd moeten worden naar uitbreiding van de opslag- en tentoonstellingsruimte. Het bezoek aan het museum was nog altijd ver beneden het gewenste peil, ook het schoolbezoek. Aan alle leden werd gevraagd meer bekendheid te geven aan het bestaan van het museum en velen aan te sporen tot een bezoek aan de bezienswaardige verzamelingen.

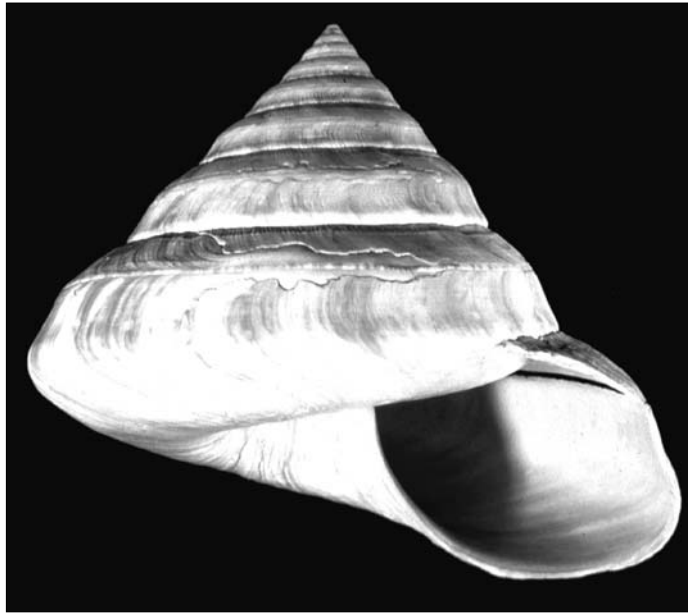
(Zwerf)stenen uit de Collectie van der Lijn. (foto: Kees Moeliker)

Nieuwe voorzitter

Op 27 mei 1939 overleed dr S. Birnie, de eerste voorzitter van de museumvereniging. Birnie was leraar in de natuur- en scheikunde aan de HBS aan de 's-Gravendijkwal. Hij werd later directeur van deze school. Mijn vader heeft als leerling aan deze HBS nog les van hem gehad en hij vertelde mij eens dat Birnie bij een ongelukkig verloopende proef zijn ogen ernstig had beschadigd, waardoor hij daarna slecht zag. Als compensatie had hij zijn reukvermogen dermate verscherpt, dat als een leerling bij het scheikundeprakticum een verkeerde stof gebruikte, hij dat onmiddellijk rook! Men moest dus een nieuwe voorzitter kiezen en aangezien het een voorwaarde was dat de kandidaat een bioloog moest zijn, kwamen slechts twee personen in aanmerking namelijk dr A.B. van Deinse en dr Folpmers. Aangezien Van Deinse wegens zijn lessen aan het Gymnasium te weinig tijd had, viel de keus op Folpmers, die sinds 1929 lid van het bestuur was. Folpmers was bacterioloog en hoofd van het waterwerk van de Gemeentelijke Drinkwaterleiding. In de algemene ledenvergadering van 10 juli 1939 werd hij tot voorzitter gekozen.

Pleurotomaria rumphii

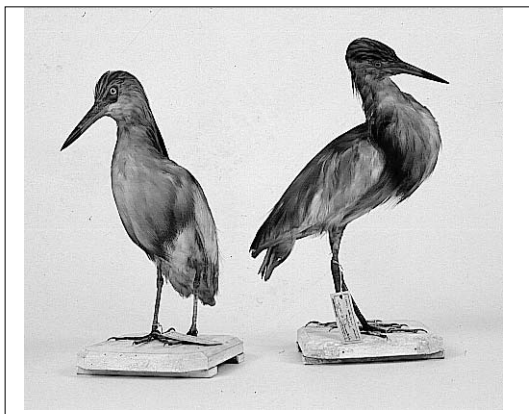
Toen in dit jaar de Vereniging Rotterdamsche Diergaarde werd geliquideerd, werd de verzameling Nederlandse vogels, die afkomstig was van J.E. Criellaert, en de collectie tropische schelpen uit de Molukken aangekocht door de Stichting Bevordering van Volkskracht en vervolgens geschonken aan het museum. Ook liet Volkskracht ladenkasten met vitrines maken om de schelpen te kunnen opbergen en tentoon te stellen. Deze kasten kunt u nog zien in het huidige museum. De vogels, waaronder twee steppenhoenders (*Syrhaptes paradoxus*) uit de invasie van 1888 en twee ralreigers (*Ardeola ralloides*) van het

Straatgras 2(4), december 1990; ik zal het nu dus kort houden. Deze collectie bestond uit 8000 exemplaren en werd in 1859 geschonken aan de Rotterdamse Diergaarde door zeventien personen uit Nederlands-Indië, die merendeels uit Rotterdam afkomstig waren en gedetermineerd door de bekende malacoloog M.M. Schepman. In deze verzameling bevond zich een onbekende merkwaardige schelp die Schepman in 1879 beschreef als *Pleurotomaria rumphii*. Aldus bezit het museum het holotype van deze soort, die vanwege zijn zeldzaamheid en daardoor hoge prijs ook wel miljonairsschelp wordt genoemd. De inventaris van deze verzameling verscheen in 1899. Op 8 augustus 1939 was de collectie voor het publiek gereed in de daarvoor bestemde vitrines.

Door de mobilisatie in augustus van dit jaar liep het aantal bezoekers sterk terug. Het museum werd gratis toegankelijk gesteld voor militairen, doch er werd weinig gebruik van gemaakt. 🌿

(wordt vervolgd)

Schollevaerseiland, werden toegevoegd aan de verzameling, maar de collectie tropische schelpen was geheel nieuw. Over deze verzameling heb ik vroeger al eens uitgebreid geschreven in

Het holotype van
Pleurotomaria rumphii
SCHEPMAN 1879
[coll NMR nr 13873].
(foto: Frans Slieker)

De ralreigers van het
Schollevaerseiland,
verzameld in 1859.
(foto: Marga Rotteveel)

VERANDELIJNG TOT OPMERKTEN EN INDETERMINEREN	
VAN DE	
NATUURHISTORISCH MUSEUM	
TE ROTTERDAM	
TULPOORT 1893	
ROTTERDAM.	
MATHENISSECLAN 7	
<u>Tweede Lijst</u>	
Overgebracht uit collectie Museum Rotterdamsche Diergaarde naar collectie Natuurhistorisch Museum, Rotterdam :	
♂	Festvogel <i>Bombus garrulus</i> Texel 15.12.1913
♂	Steppenhoen <i>Syrhaptes paradoxus</i> den Helder 1.10.1888
♂	idem idem Texel 24.6.1888
♂	Papegaaijzer <i>Fratercula arctica</i> , Noordze 28.3.1906
♂	Klein alk Alle alle. Scheveningen
♂	idem idem Koog op Texel 23.12.1914
♂	Zeehoest Uria salge Koogerwaard, Texel 28.2.1907
♂	Alk <i>Alca torda</i> Koog op Texel 23.6.1915
♂	Kleinste strandlooper <i>Calidris tenuirostris</i> Westervliet 12.9.1908
♂	Kruisbekstrandlooper <i>Calidris testacea</i> Westervliet 2.9.1908
♂	Steadplovier <i>Charadrius alexandrinus</i> Westervliet 12.10.1913
♂	Groote sceaad <i>Oidemia fusca</i> Texel 15.1.1908
♂	Pijlstaart <i>Anas acuta</i> Zuid-Holland 20.1.1914
♂	Roodkeelduiker <i>Colybus stellatus</i> Borealis 16.11.1916
Bovenstaande 14 voorwerpen op 29 Maart 1899 ont-	
vangen.	

Overzicht van een deel van de vogels die in 1939 van de Diergaarde naar het museum overgebracht werden.